

Uzkrātie dokumenti

Publicēts: 01.06.2021.

Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā ir uzkrāti 6 dokumentu veidi dažādos informācijas nesējos analogā un elektroniskā formātā:

kinodokumenti – 35 mm, 16 mm, 8 mm filmas

videodokumenti – VHS, Betacam, Hi8, DVCAM un elektroniskā formātā

fotodokumenti – negatīvi, pozitīvi, diapozitīvi un elektroniskā formātā

skaņas dokumenti – matricas, skaņuplates, magnētiskās lentes, audiokasetes un elektroniskā formātā

elektroniskie dokumenti

attēldokumenti – filmu plakāti

Audiovizuālie dokumenti (kinodokumenti un videodokumenti)

Kopumā uzkrāti vairāk nekā 103 tūkstoši glabājamo vienību audiovizuālo dokumentu, kurus žanriski veido spēlfilmas, dokumentālās un animācijas filmas, kinožurnāli, hronikas, populārzinātniskās filmas, koncertfilmās, reklāmfilmās no 1910. gada līdz mūsdienām.

Senākais kinodokuments, kurā dokumentēta sabiedriski politiskā dzīve Latvijas teritorijā, ir 1910. gada kinohronika par Krievijas imperatora Nikolaja II vizīti Rīgā. Liecības par Pirmā pasaules kara notikumiem Latvijas teritorijā sniedz hronika „Rīgas ieņemšana 1917. gadā”, arhīva fondos atrodami pazīstamā operatora Eduarda Tisē 1918.-1919. gadā filmētie kinokadri.

Unikāla ir pirmā Latvijas valstiskās neatkarības perioda kinohroniku kolekcija, kurā dokumentēti valsts dzīves notikumi laikposmā no 1919. gada līdz 1940. gadam, īpaši izceļot kinožurnālus „Latvijas filmu hronika”, „Latvijas skaņu hronika” u.c., kurus veidojuši Arnolds Cālītis, Jānis Silis, Mārtiņš Lapiņš, Eduards Kraucs. Arhīvs lepojas ar vairākām šī perioda kultūrfilmām un spēlfilmām: Aleksandra Rusteiķa filmu „Lāčplēsis” (1930), kura iekļauta Latvijas kultūras kanonā, etnogrāfisko filmu „Dzimtene sauc” (Kāzas Alsungā, 1935), Voldemāra Pūces filmu „Mūsu pelēkais dārgakmens” (1936).

Vizuāli dokumentējot aktuālākās norises, 1930. gados dominē Eduarda Krauca uzņemtās kinohronikas, šī perioda hronikās un filmās atainots arī K. Ulmaņa autoritārā režīma laiks Latvijā (1934-1940). Bez minētajām kultūrfilmām jātzīmē Viļa Lapenieka filmas „Brauciens caur ziedošo Zemgali” (1937), „No I līdz IX Dziesmu svētkiem. Kam drosme ir...” (1938), Voldemāra Pūces „Tēvzemei un brīvībai” (1938) un „Cēsis – Latvijas karoga šūpulis” (1939) un V. Lapenieka pazīstamo spēlfilmu „Zvejnieka dēls”.

Kinohronikās dokumentēta Latvijas valstiskās neatkarības zaudēšana 1940. gadā un PSRS okupācijas varas pirmais gads. Šo laiku atspoguļo dokumentālie filmējumi par Latvijas Tautas Saeimas vēlēšanām un vairāki 1940. gadā tapušie kinožurnāli „Nedēļas apskats” un „Padomju Latvija”.

Kinohroniku kadri atspoguļo arī nacistiskās Vācijas okupācijas periodu (1941-1945). Arhīva fondā ir kinožurnāli „Ausland Woche”, „Ostland Woche”, „Die Deutsche Wochenschau”, „Europa Woche”.

Arhīvā glabājas vispilnīgākā padomju perioda kinožurnālu „Padomju Latvija”, „Pionieris”, „Māksla”, „Sporta apskats”, „Karavīrs” u.c. kolekcija, kur atspoguļotas dzīves norises Latvijā 1944.-1990. gadā. Autoru vidū ir tādi režisori kā Nikolajs Karmazinskis, Laimons Gaigals, Ivars Seleckis, Juris Podnieks, Laima Žurgina, Biruta Veldre, Aloizs Brenčs; operatori Rūta Urbaste, Valdis Kroģis, Gvido Skulte, Oļegs Kotovičs un citi.

Sevišķa kultūrvēsturiska vērtība ir arhīvā glabātajām dokumentālo, spēlfilmu un animācijas filmu kolekcijām, kas pamatoti atzītas par Latvijas kinomākslas zelta fondu. Šo vērtīgo kinodokumentu vidū rodamas arī tādas Latvijas kultūras kanonā iekļautās spēlfilmas kā „Purva bridējs”, „Nāves ēnā”, dokumentālās filmas “Baltie zvani”, „Šķērsiela” u.c.

Vērtīgu audiovizuālo dokumentu daļu veido valsts glabāšanā nodotie privātpersonu un institūciju audiovizuālo dokumentu fondi. Interesants ir Latviešu tautas kopības Vācijā kinodokumentu fonds, kuru veido Vācijā uzņemtās dokumentālās filmas par latviešu dzīvi trimdā. Vērtīgs ir Latvijas Kinoamatieru biedrības fonds, kurā iekļautas kinoamatieru veidotās dokumentālās, ismetrāžas spēlfilmas un animācijas filmas. Latvijas animācijas kino vēsturē nozīmīgi ir filmu studiju „Dauka”, “Animācijas Brigāde” un Arnolda Burova fondi.

Latvijas Valsts prezidenta kancelejas fondā uzkrāti audiovizuālie dokumenti par Latvijas Valsts prezidentu G. Ulmaņa, V. Vīķes-Feibergas, V. Zatlera, A. Bērziņa prezidentūru laiku. Sadarbības rezultātā izveidoti valsts institūciju fondi: Latvijas Republikas Saeimas un Latvijas Republikas Valsts kancelejas fondi.

Arhīvā atsevišķos fondos glabājas kino profesionāļu un radošo darbinieku veidotie un uzkrātie audiovizuālie dokumenti (kinozinātnieka Ģ. Dzeniša fonds, I. Selecka un M. Seleckas kolekcija u.c.), kā arī Latvijas filmu studiju fondi (Mistrus Media, Vides filmu studija, Ego Media u.c.). Daļu no audiovizuālo dokumentu krājuma veido pēdējos gados no daudzām Latvijas filmu studijām un privātpersonām pieņemtie dokumenti.

Arhīvā ir uzkrāti vairāk nekā 1,8 miljoni glabājamo vienību fotodokumentu no 19. gadsimta 50. gadiem līdz mūsdienām. Senākais fotogrāfiju kopums atspoguļo Rīgas pilsētvidi, tās ielas, parkus, tiltus, laukumus, ēkas, pieminekļus. Plašs fotoattēlu klāsts raksturo Latvijas teritoriju 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā.

Nozīmīga ir fotodokumentu kolekcija, kas atspoguļo Pirmā pasaules kara norises, Latvijas Republikas izveidošanos 1918. gadā un Latvijas Neatkarības kara periodu 1918.–1920. gadā.

Īpaši vērtīgi un interesanti ir arhīva glabāšanā esošie fotodokumenti, kuros iemūžinātas Latvijas Republikas 20. gadsimta 20.-30. gadu politiskās, sabiedriskās un kultūras dzīves norises. Arhīva fondos ir atrodami Latvijas fotogrāfijas vecmeistaru Mārtiņa Buclera, Jāņa Rieksta, Viļa Rīdzenieka un citu autoru darbi.

Arhīvā atrodas bagātīga fotoalbumu kolekcija, daļa no tiem raksturo Kārļa Ulmaņa darbības periodu un citu tematiku. Daudzveidīgas ir fotogrāfijas, kas veltītas Latvijas pilsētām un pagastiem, sniedz ieskatu Latvijas armijas, studentu korporāciju darbībā, reliģisko konfesiju darbībā, raksturo norises kultūrā, sportā un sadzīvē.

Fotodokumentu kolekcijas ietvaros redzami Otrā pasaules kara notikumi Latvijas teritorijā, kara nodarītie postījumi.

Padomju varas periodu Latvijā raksturo plaša tā laika Latvijas komunistiskās partijas un padomju nomenklatūras augstāko darbinieku fotoportretu kolekcija, partijas kongresus un Latvijas PSR Augstākās Padomes sesiju darbu ilustrējošas fotogrāfijas. Plašu fotodokumentu apjomu veido dažādu Latvijas rūpniecības uzņēmumu, kolhozu un padomju saimniecību darbam veltītās fotogrāfijas. Īpaši vērtīga ir šajos gados tapusi Latvijas kultūras dzīves foto dokumentācija, te skatāmi gan izcili latviešu aktieri un mākslinieki, gan rakstnieki, dzejnieki un sportisti.

Fotodokumentos atspoguļots ceļš uz Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanu un Latvijas Republikas šodienas politiskās, sabiedriskās, zinātniskās un kultūras dzīves daudzveidīgās norises. Fotodokumentos iemūžināti tādi Atmodas laika notikumi kā „Baltijas ceļš” 1989. gadā, 1991. gada janvāra un augusta notikumi.

Nozīmīgu arhīva fotodokumentu daļu veido privātpersonu un institūciju fotodokumentu fondi un kolekcijas. Arhīvā var iepazīties ar ziņu aģentūras LETA fondu, Latvijas Fotomākslinieku savienības fondu, Rīgas kinostudijas fondu, fotogrāfu Mikolas Gņisjuka, Vilhelma Mihailovska, Žaņa Legzdiņa, Arņa Blumberga, Kriša Rakes, Aivara Āķa fondiem u.c. Trimdas latviešu dzīves norises atspoguļo radio “Brīvā Eiropa” un citu fondu fotodokumenti. Plaši pārstāvēti arī Latvijas reģionālo laikrakstu fondi.

Valsts institūciju fotodokumenti uzkrāti Latvijas Valsts prezidenta kancelejas, Latvijas Republikas Saeimas un Latvijas Republikas Valsts kancelejas fondos. Pēdējos gados plaši attīstījusies sadarbība ar Latvijas Republikas Saeimu, kā rezultātā sabiedrībai pieejams plašs Saeimas darbu raksturojošs fotodokumentu klāsts.

Kopumā arhīvā uzkrāti vairāk nekā 55 tūkstoši glabājamo vienību skaņas dokumentu. Senākie ieraksti ir 19. gadsimta beigās (1891-1900) tapušie piano rullīši – mehāniskie ieraksti uz papīra lentes, kas ierakstīti Lielbritānijā un ASV.

Arhīva skaņas dokumentu kolekcijā kā īpaši nozīmīgas un vērtīgas vēstures liecības atzīmējamas arhīvā uzkrātās dokumentālo ierakstu kolekcijas, kas fiksē Latvijas 20. gadsimta 80. gadu beigu un 90. gadu Atmosferas laika notikumus, valsts politiku, kultūras darbinieku un citu pazīstamu personību runas un intervijas, latviešu aktieru literāro darbu lasījumus, trimdas latviešu radio raidījumus un citus nozīmīgus Latvijas vēstures dokumentējumus.

Kā interesantākā un vērtīgākā arhīvā jāatzīmē firmas „Bellaccord Electro” matricu un skaņuplašu kolekcija, kura tapusi 20. gadsimta 20.-30. gados. Kolekcijā apkopoti gan ārzemju, gan latviešu populārās mūzikas ieraksti, kas atzīti par arhīva sevišķi vērtīgajiem dokumentiem. Minētie ieraksti ir nozīmīgas liecības par starpkaru perioda populāro mūziku, sadzīvi un sabiedrības gaumi. Ierakstu vidū ir atrodami tādu komponistu kā Alfrēds Vinters, Oskars Stroks un citu autoru darbi, kurus izpilda Mariss Vētra, Pauls Sakss, Tālis Matiss un daudzi citi mākslinieki.

Arhīvā ir pieejama arī pilnīga firmas „Melodija” Rīgas rūpnīcas 1945.-1992. gadā izdoto skaņuplašu kolekcija.

Arhīva fondos pārstāvēti Latvijas komponistu skaņdarbi un dažādu žanru mūzikas labāko izpildītāju sniegums 20. gadsimtā, kā arī 21. gadsimta sākumā. Interesants ir Rīgas kinostudijas skaņu ierakstu fonds, kurā apkopoti studijā uzņemto spēlfilmu, dokumentālo filmu un kinožurnālu oriģinālmūzikas skaņu ieraksti no 1955. gada līdz 1992. gadam.

Latvijas mūsdienu politiskās situācijas pētniekiem un nākotnes vēsturniekiem nozīmīgas būs arhīva glabāšanā esošās Latvijas Republikas Saeimas plenārsēžu fonogrammas un Latvijas Valsts prezidenta kancelejas fonda skaņas ieraksti. Latvijas Republikas Saeimas plenārsēžu ieraksti ir apkopoti kopš 1993. gada, kad darbu uzsāka 5. Saeima.

Skaņu ierakstu fondu papildina arī radiostacijas „Amerikas Balss” latviešu redakcijas, Kanādas Radio raidījuma „Latvijas Balss”, radio “Brīvā Eiropa”, Austrālijas Latviešu radio fonotēku ieraksti, kā arī Zuzannas Kancānes dāvināto Zviedrijā izdoto skaņuplašu „Latvian Music” kolekcija, Ritas Gāles-Uibo nodotie latviešu trimdas organizāciju skaņas ieraksti.

Skaņas dokumentu klāstu arhīvā papildina arī dažādu Latvijas mūzikas ierakstu kompāniju ieraksti (Upe TT, Upe AM, Mikroфона ieraksti u.c.).

Šobrīd arhīvā uzkrāti vairāk nekā 12 tūkstoši elektronisko dokumentu glabājamo vienību, un to kopējais dokumentu skaits pārsniedz vienu miljonu. Elektroniskos dokumentus valsts glabāšanā nodod ne tikai ministrijas, pašvaldības un valsts tiešās pārvaldes iestādes, bet arī skolas, slimnīcas, sociālās aprūpes centri un pat bankas. Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvs īslaicīgai glabāšanai pieņēmis likvidējamo banku "Reverta", "Latvijas Krājbanka" un "Trasta komercbanka" datus, līdz ar to jebkurš arhīva klients var izpētīt un iegūt apliecinātas savu finanšu darījumu izrakstu kopijas no 1995. gada līdz mūsdienām.

Lielākā daļa elektronisko datu un dokumentu iegūti no lietvedības, grāmatvedības, personāla uzskaites, pašvaldību dzimtsarakstu un līdzīgām informācijas sistēmām, taču arhīvā glabājas arī tādi dati kā Mežaparka Lielās estrādes 3D uzmērījumi vai Liepājas pilsētas suņu un kaķu uzskaites sistēma "Muris". Senākā elektroniskā sistēma, kas arhīvā saglabāta, ir Naturalizācijas pārvaldes 1993. gada pilsonības iegūšanas un zaudēšanas informācijas sistēma.

Ievērojamu datu kopumu valsts glabāšanā nodod Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. To vidū ir ne tikai tautas skaitīšanas dati, bet arī dažādi elektroniski statistikas pārskati par valstiski svarīgām nozarēm. Elektroniskie dokumenti tiek uzglabāti Latvijas Nacionālā arhīva datu centrā, un atsevišķas bezsaistes rezerves kopijas ārējos nesējos izvietotas divās šim nolūkam 2005. gadā speciāli izveidotās glabātavās.